Universiteit
Leiden
The Netherlands

Armando Brakman Mutsaers : over filosofie en literatuur

Cornelissen, N.J.A.

Citation
Cornelissen, N. J. A. (2012, January 31). *Armando Brakman Mutsaers : over filosofie en literatuur*. Klement, Zoetermeer. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/18419

Version: Not Applicable (or Unknown)
License:
Downloaded from: https://hdl.handle.net/1887/18419

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Gebruikte literatuur

Adorno, Theodor W. (1951) *Minima Moralia. Reflexionen aus dem beschädigten Leben*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Adorno, Theodor W. (1966) *Negative Dialektik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Adorno, Theodor W. (1970) *Ästhetische Theorie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Adorno, Theodor W. (1981) *Noten zur Literatur*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Adorno, Theodor W., en Max Horkheimer (1944) *Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente.* Frankfurt am Main: Fischer (2003).

Adorno, Theodor W., en Max Horkheimer (2007) *Dialectiek van de Verlichting. Filosofische fragmenten*. Amsterdam: Boom.

Alphen, Ernst van (2000) *Armando. Vormen van herinnering.* Rotterdam: NAi.

Alphen, Ernst van (2001) *Barokke vertellingen*. Inaugurele rede Universiteit Leiden.

Alphen, Ernst van (2005) *Art in Mind. How Contemporary Images Shape Thought*. Chicago en Londen: Chicago University Press.

Alphen, Ernst van (2008) 'Affective Operations of Art and Literature.' In: *Res* 53/54.

Alphen, Ernst van (1988) *Bij wijze van lezen. Verleiding en verzet van Willem Brakmans lezer*. Muiderberg: Coutinho.

Alphen, Ernst van, Lizet Duyvendak, Maaike Meijer en Ben Peperkamp (1996) *Op poëtische wijze*. Bussum: Coutinho.

Anbeek, Ton (1990) *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur tussen 1885 en 1985.* Amsterdam, De Arbeiderspers.

Ankersmit, Frank (2007) *De sublieme historische ervaring*. Groningen: Historische Uitgeverij.

Armando (1960) 'Armando'. In: *Gard Sivik* 5.

Armando (1964) *Verzamelde gedichten.* Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.

Armando (1989) *De straat en het struikgewas.* Amsterdam: De Bezige Bij (eerste druk 1988).
Armando (1999) *Verzamelde gedichten.* Amsterdam: De Bezige Bij.
Armando (2003) *Schoonheid is niet pluis. Verzameld proza*. Amsterdam: De Bezige Bij.
Armando (2008) *Nee.* Amsterdam: Augustus.
Armando en J. Heymans (1992) *Het plechtige gebouw*. Gersloot: De Drijvende Dobber.
Armando en Hans Sleutelaar (1978) *De SS'ers. Nederlandse vrijwilligers in de Tweede Wereldoorlog*. Amsterdam: De Bezige Bij (eerste druk 1964).
Armando, Hans Verhagen en Maud Keus (1980) *Geschiedenis van een plek. Concentratiekamp Amersfoort.* Amsterdam: De Bezige Bij.
Assmann, Jan (1997) *Moses the Egyptian. The Memory of Egypt in Western Monotheism.* Cambridge (Mass.) en Londen: Harvard University Press.
Augustinus, Aurelius (1985) *Belijdenissen*. Utrecht: De Fontijn.
Bal, Mieke (1994) *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*. Toronto: University of Toronto Press.
Bal, Mieke (1999) *Quoting Caravaggio. Contempory Art, Preposterous History*. Chicago en Londen: Chicago University Press.
Bal, Mieke (2006) *A Mieke Bal Reader*. Chicago en Londen: Chicago University Press.
Barth, Karl (1999) *Der Römerbrief (Zweite Fassung) 1922*. Zürich: Theologischer Verlag Zürich.
Bergson, Henri (1926) *Matière et mémoire*. Parijs: Félix Alcan.
Blumenberg, Hans (2007) *Der Mann vom Mond. Über Ernst Jünger.* Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Bork, G.J. van, en N. Laan (1997) *Twee eeuwen literatuurgeschiedenis 1800-2000. Poëticale opvattingen in de Nederlandse literatuur.* Amsterdam: C.J. Aarts.
Brakman, Willem (1985) *De jojo van de lezer.* Amsterdam: Querido.
Brakman, Willem (1994) *Een goede zaak*. Amsterdam: Querido.
Brakman, Willem (1998) *Ante diluvium*. Amsterdam: Querido.
Brakman, Willem (2000) *De sloop der dingen*. Amsterdam: Querido.
Brakman, Willem (2001a) *Letter in kleur. Schilderijen en tekeningen*. Baarn: De Prom.
Brakman, Willem (2001b) *Vrij uitzicht*. Amsterdam: Querido.
Brakman, Willem (2004) *J'accuse!* Amsterdam: Querido.
Brakman, Willem (2008) *De afwezige aanwezige. Brieven van Brakman*. Heiloo: Reservaat.
Brems, Hugo (2006) *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1945-2005*. Amsterdam: Bert Bakker.

Büchner, Georg (1988) *Werke und Briefe. Münchner Ausgabe*. München: DTV.
Carroll, Lewis (1998) *Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass and What Alice Found There*. Londen: Penguin.
Celan, Paul (1983) 'Gespräch im Gebirg.' In: *Gesammelte Werke*, band 3. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Celan, Paul (1999) *Der Meridian. Endfassung, Entwürfe, Materialien*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Christiaens, Wim, en Christian de Ronde (2009) 'Fysica & wiskunde.' In: Ed Romein, Marc Schuilenburg en Sjoerd van Tuinen (red.) *Deleuze compendium*. Amsterdam: Boom.
Coetzee, J.M. (1999) *The Lives of Animals*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
Coetzee, J.M. (2004) *Elizabeth Costello*. Londen: Vintage.
Culler, Jonathan (2001) *The Pursuit of Signs. Semiotics, Literature, Deconstruction*. Londen en New York: Routledge (eerste druk 1981).
Culler, Jonathan (2002) *Structuralist Poetics. Structuralism, Linguistics and the Study of Literature*. Londen en New York: Routledge (eerste druk 1975).
Deleuze, Gilles (1964) *Proust et les signes.* Parijs: PUF.
Deleuze, Gilles (1966) *Le Bergsonisme*. Parijs: PUF.
Deleuze, Gilles (1988) *Le pli. Leibniz et le Baroque*. Parijs: Minuit.
Deleuze, G., en F. Guattari (1980) *Mille plateaux. Capitalisme et schizophrénie 2.* Parijs: Minuit.
De Kesel, Marc (2010) *Goden breken*. Amsterdam: Boom.
De Man, Paul (1979) *Allegories of Reading. Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke and Proust.* New Haven en Londen: Yale University Press.
De Man, Paul (1984) *The Rhetoric of Romanticism.* New York: Columbia University Press.
De Man, Paul (1986) *The Resistance to Theory.* Minneapolis en Londen: University of Minnesota Press.
De Man, Paul (1996) *Aesthetic Ideology.* Minneapolis en Londen: University of Minnesota Press.
Derrida, Jacques (1972) *Marges de la philosophie*. Parijs: Minuit.
Derrida, Jacques (1978) *La vérité en peinture*. Parijs: Flammarion.
Derrida, Jacques (1986) *Schibboleth. Pour Paul Celan.* Parijs: Galilée.
Derrida, Jacques (1990) *Limited Inc.* Parijs: Galilée.
Derrida, Jacques (2001) 'Typewriter Ribbon. Limited Ink (2) ("Within Such Limits").' In: Barbara Cohen, Tom Cohen, J. Hillis Miller en Andrzej Warminski (2001) *Material Events. Paul de Man and the Afterlife of Theory.* Minneapolis en Londen: University of Minnesota Press.

Derrida, Jacques (2006) *L'animal que donc je suis.* Parijs: Galilée.
Derrida, Jacques (2008) *The Animal that therefore I Am*. New York: Fordham University Press.
Doležel, Lubomir (1998) *Heterocosmica. Fiction and Possible Worlds*. Baltimore en Londen: Johns Hopkins Press.
Duyns, Cherry (2005) *Armando. Portret van een vriend.* VPRO-documentaire (http://boeken.vpro.nl/personen/22543527/).
Faassen, Sjoerd van (1989) *De Nieuwe Stijl 1959-1966*. Amsterdam: De Bezige Bij.
Favié, Trudy (2003) 'De tijd heeft weer geduwd. Over het proza van Armando.' In: Armando (2003) *Schoonheid is niet pluis. Verzameld proza*. Amsterdam: De Bezige Bij.
Favié, Trudy (2006) *Mijn schuld is niet van hier. Het poëtische oeuvre van Armando*. Amsterdam: Vesuvius.
Fokkema, R.L.K. (1985) 'De dichter als nuchter romanticus.' In: Louis Ferron (red.) (1985) *Armando. Schilder – Schrijver.* Weesp: De Haan.
Genette, Gérard (1977) *Figures III*. Parijs: Seuil.
Habermas, Jürgen (1988) *Der philosophische Diskurs der Moderne. Zwölf Vorlesungen.* Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Hadot, Pierre (2004) *Le voile d'Isis. Essai sur l'histoire de l'idée de Nature*. Parijs: Gallimard.
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1988) *Phänomenologie des Geistes*. Hamburg: Meiner.
Heidegger, Martin (1944) *Erläuterungen zu Hölderlins Dichtung*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
Heidegger, Martin (1986) *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
Hermans, Tilly, en Mabel Hoogendonk (2000) *Fik & snik. Over Charlotte Mutsaers, schilderes en schrijfster*. Amsterdam: Meulenhoff.
Heumakers, Arnold (2003) *De schaduw van de vooruitgang.* Amsterdam: Querido.
Heymans, J. (1992) 'Een gesprek over Armando. Het plechtige gebouw.' In: Armando en J. Heymans (1992) *Het plechtige gebouw*. Gersloot: De Drijvende Dobber.
Heymans, J. (1999) *Een boom. Over Armando.* Baarn: De Prom.
Homeros (1991) *Odysseia. De reizen van Odysseus*. Amsterdam: Athenaeum – Polak & Van Gennep.
Jameson, Fredric (1991) *Postmodernism. Or, the Cultural Logic of Late Capitalism*. Durham: Duke University Press.
Jameson, Fredric (2009) *Valences of the Dialectic.* Londen en Brooklyn: Verso.
Jünger, Ernst (1979) *Das Abenteurliche Herz. Figuren und Cappriccios*. Stuttgart: Klett-Cotta.

Kant, Immanuel (1997) *Kritik der Urteilskraft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Kant, Immanuel (2009) *Kritiek van het oordeelsvermogen*. Amsterdam: Boom.
Karatani, Kojin (2003) *Transcritique. On Kant and Marx*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
Kiesel, Helmuth (2007) *Ernst Jünger. Die Biographie*. München: Siedler.
Kleinrensink, Gerrit-Jan (2001) *Fotogeschiedenis. Duindorp 1928; lagere school*. www.wbrakman.nl.
Marx, Karl, en Friedrich Engels (1969) *Manifest der kommunistischen Partei*. Berlijn: Dietz.
Margalit, Avishhai (2006) *Herinnering. Een ethiek voor vandaag*. Amsterdam: Boom.
Menke, Christoph (1991) *Die Souveränität der Kunst. Ästhetische Erfahrung nach Adorno und Derrida.* Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Moormann, Eric M., en Wilfried Uitterhoeve (1995) *Van Achilleus tot Zeus. Thema's uit de klassieke mythologie in literatuur, muziek, beeldende kunst en theater*. Nijmegen: SUN.
Müller-Doohm, Stefan (2003) *Adorno. Eine Biographie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
Mutsears, Charlotte (1994) *Rachels rokje*. Amsterdam: Meulenhoff.
Mutsaers, Charlotte (1999) *Zeepijn*. Amsterdam: Meulenhoff.
Mutsears, Charlotte (2000) *Kersebloed en paardejam*. Amsterdam: Meulenhoff.
Mutsaers, Charlotte (2002) *Bont. Uit de zoo van Charlotte Mutsaers*. Amsterdam: Meulenhoff.
Mutsaers, Charlotte (2008) *Koetsier Herfst*. Amsterdam: De Bezige Bij.
Mutsaers, Charlotte (2010) *Pedante pendules en andere wekkers*. Amsterdam: De Bezige Bij.
Nietzsche, Friedrich (1999) *Sämtliche Werke. Kritische Studienausgabe*. Band 1. Berlijn: De Gruyter.
Ostermann, Eberhard (1991) *Das Fragment. Geschichte einer ästhetische Idee.* München: Wilhelm Fink.
Perloff, Marjorie (1981) *The Poetics of Indeterminacy. Rimbaud to Cage*. Evanston (Ill.): Northwestern University Press.
Popper, Karl (1972) 'The Bucket and the Searchlight. Two Theories of Knowledge.' In: *Objective Knowledge. An Evolutionary Approach.* Oxford: Clarendon Press, pp. 341-362.
Prins, Awee (2007) *Uit verveling*. Kampen: Klement.
Riffaterre, Michael (1978) *Semiotics of Poetry.* Londen: Methuen.
Ryan, Marie-Laure (1991) *Possible Worlds, Artificial Intelligence and Narrative Theory*. Bloomington: Indiana University Press.

Sereni, Sabrina (2005) *'Doelgerichte grilligheid'. Een discourstheoretische lectuur van het werk van Charlotte Mutsaers*. Proefschrift Universiteit Luik.
Sijde, Nico van der (1998) *Het literaire experiment. Jacques Derrida over literatuur*. Amsterdam en Meppel: Boom.
Silverman, Kaja (1983) *The Subject of Semiotics*. Oxford: Oxford University Press.
Sprinker, Michael (2001) 'Art and Ideology: Althusser and de Man.' In: Barbara Cohen, Tom Cohen, J. Hillis Miller en Andrzej Warminski (2001) *Material Events. Paul de Man and the Afterlife of Theory.* Minneapolis en Londen: University of Minnesota Press.
Thacker, Eugene (2008) 'Nine Disputations on Theology and Horror.' In: *Collapse* IV.
Thomas, Chistopher (1997) *Introduction to Differential Calculus*. Sydney: University of Sydney.
Tuinen, Sjoerd van (2009) 'Le pli.' In: Ed Romein, Marc Schuilenburg en Sjoerd van Tuinen (red.) *Deleuze compendium*. Amsterdam: Boom.
Tuinen, Sjoerd van (2010) 'Matter, Manner and Idea in Michelangelo, Leibniz and Deleuze.' In: *Inflexions. A Journal for Research Creation* 4 (dec. 2010).
Vaessens, Thomas (2009) *De revanche van de roman. Literatuur, autoriteit en engagement*. Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.
Verstraten, Peter (2010) 'Liefde in de vorm van een onorthodox taalspel. *Rachels rokje* van Charlotte Mutsaers.' In: Peter Verstraten, Marc De Kesel en Sjef Houpermans (red.) *Spreken, zwijgen, ...schrijven*. Apeldoorn: Garant.
Vervaeck, Bart (1997) *Lijf en letter. Over 'Het godgeklaagde feest' van Willem Brakman.* Kaatsheuvel: Stichting Willem Brakmankring.
Vervaeck, Bart (1999) *Het postmodernisme in de Nederlandse en Vlaamse roman.* Brussel en Nijmegen: VUBpress en Vantilt.
Vervaeck, Bart (2009) 'De tover van de herfst. Het papieren werk van Charlotte Mutsaers.' In: Daan Cartens (2009) *Charlotte Mutsaers. Paraat met pen en penseel*. Amsterdam: De Bezige Bij.
Walker, Nicholas (2008) 'Adorno and Heidegger on the Question of Art: Countering Hegel?' In: Iain Macdonald en Krzysztof Ziarek (red.) *Adorno and Heidegger. Philosophical Questions*. Stanford (Cal.): Stanford University Press.
Warminski, Andrzej (2001) '"As the Poets Do It": On the Material Sublime.' In: Barbara Cohen, Tom Cohen, J. Hillis Miller en Andrzej Warminski (2001) *Material Events. Paul de Man and the Afterlife of Theory.* Minneapolis en Londen: University of Minnesota Press.

Wellmer, Albrecht (1985) *Zur Dialektik von Moderne und Postmoderne. Vernunftkritik nach Adorno*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
White, Hayden (1999) 'Historical Emplotment and the Problem of Truth in Historical Representation.' In: Hayden White (1999) *Historical Realism. Studies in the Mimesis Effect*. Baltimore en Londen: Johns Hopkins University Press.
Yates, Francis (1966) *The Art of Memory*. Chicago: Chicago University Press.
Žižek, Slavoj (2006) *The Parallax View*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
Žižek, Slavoj (2008) *In Defense of Lost Causes*. Londen en New York: Verso.

Dankwoord

Aan het eind van mijn promotietraject, waarvan dit boek het resultaat is, wil ik verschillende mensen bedanken. Mijn promotoren, Ernst van Alphen en Ruth Sonderegger, waren de best mogelijke begeleiders die ik mij maar kan wensen. De docenten, promovendi en studenten van de opleiding literatuurwetenschap in Leiden boden mij als externe promovendus een hartelijk intellectueel klimaat en gaven mij het idee in een context te staan, wat erg prettig is. Mijn collega's bij Uitgeverij Boom wil ik bedanken voor alle begrip en ondersteuning tijdens het schrijven – inclusief een maand 'sabbatical'. In het bijzonder verdient Wouter van Gils hier vermelding, omdat hij onvermoeid bleef vragen 'wanneer het boek nou eindelijk eens af was' en toen dat het geval was het hele manuscript van opbouwend kritisch commentaar voorzag. De vele auteurs en vertalers die ik als redacteur mag begeleiden zijn een constante bron van inspiratie. Sjoerd van Tuinen was zo aardig het hoofdstuk over Mutsaers door te nemen en de vinger op diverse pijnlijke plekken te leggen. Edo Klement bood mij de gelegenheid dit boek ook in handelseditie te laten verschijnen. Gerrit Jan Kleinrensink bedacht dat het een goed idee was om in Leiden te promoveren. Hij had gelijk. Mijn vele vrienden en vriendinnen wil ik hier bedanken omdat zij altijd voor me klaar stonden en nog steeds staan. Sommigen van hen wil ik hier speciaal noemen: Anne de Bruijn en Roos Frinking omdat zij de samenvatting van de proefschriftversie van dit boek hebben vertaald; Marc Cooper omdat hij altijd een zeer gewaardeerde gesprekspartner was; en Rogier van Reekum omdat voor hem hetzelfde geldt en hij bovendien een van mijn paranimfen is. Mijn ouders geloofden vanaf mijn geboorte in mijn kunnen en

hebben me altijd op alle mogelijke manieren ondersteund. Daar ben ik erg blij mee.

Ten slotte wil ik mijn echtgenote Pia Cornelissen bedanken. Zonder haar zou dit boek er nooit gekomen zijn. Ook mijn dochter Lina Cornelissen wil ik hier noemen. Zij was weliswaar nog niet op deze wereld tijdens het schrijven, maar wel tijdens de verdediging en daarna. Aan Pia en Lina draag ik dit boek op.